

3. Колесник І. І. Ментальне картографування та професія історика: між реальним та уявленим. *Український історичний журнал*. 2012. № 5. С. 135–156.

4. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – початок ХХ століття) : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Генеза, 2000.

5. Чеканов В. Ю. Географічний та хронологічний розподіл історичного матеріалу в романтичній історіографії ХІХ ст. (на прикладі “Французької революції” Т. Карлайла). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Історичні науки»*. 2020. Т. 31 (70). № 3. С. 196–202.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-18>

Щекун О. А.,

*аспірант кафедри державно-правових та гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

Науковий керівник: Горєлова В. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри державно-правових та гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ТЕРИТОРІАЛЬНА АВТОНОМІЯ В ПОСТКОНФЛІКТНОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Процес відновлення держав після збройних конфліктів є одним із найскладніших викликів сучасної системи міжнародних відносин. Ключове завдання полягає не лише у відбудові інфраструктури, але й у зціленні суспільних розколів та реінтеграції громад, розділених лінією фронту. У цьому контексті інструменти політичного та правового врегулювання, що дозволяють збалансувати принципи територіальної цілісності та права спільнот (зокрема етнічних та корінних народів) на самоврядування, набувають вагомого значення. Автономне утворення, як одна з форм децентралізації влади, є одним із найбільш обговорюваних механізмів для Криму. Однак, міжнародний досвід показує, що її імплементація може мати діаметрально протилежні наслідки: від успішної інтеграції до фактичного створення дисфункціональних державних утворень.

Територіальна автономія в постконфліктному контексті є значно більшим, ніж адміністративна децентралізація. Вона є конституційно закріпленим механізмом розподілу влади, який надає певному регіону, що має виразну історичну, етнічну чи культурну ідентичність, широкі повноваження у внутрішніх справах. Дослідниця Рут Лапідот визначає автономію як засіб для групи, що прагне зберегти свою самобутність, здійснювати контроль над значною частиною своїх справ, не вдаючись до повної сепаратистської. Її прагматизм у цьому відношенні очевидний: «Автономія – це не панацея, а лише інструмент або структура, яка може стати адекватним компромісом, якщо сторони шукають його» [1, с. 204]. Ефективність такої моделі залежить від її архітектури та здатності адаптуватися до унікальних умов.

Модель інтеграції та примирення (успішна): Південний Тіроль (Італія). Даний регіон, у якому певний період часу німецькомовна меншість зазнавала тиску, став взірцем успішного врегулювання. Надання провінції широких законодавчих та фінансових повноважень, гарантії використання німецької мови та паритетне представництво в органах влади перетворили осередок напруженості на один із найбагатших регіонів Італії (найвищий ВВП на душу населення, найнижчий рівень бідності). Ключем до успіху стала не просто децентралізація, а створення системи, що гарантує права та економічний розвиток меншини в межах італійської держави [2].

Модель конфедералізації та етнічного розділення («заморожений» конфлікт): Боснія і Герцеговина. Дейтонські угоди 1995 року поклали край війні, але водночас створили одну з найскладніших у світі систем управління. Держава була розділена на два «ентитети» (Республіку Сербську та Федерацію Боснії і Герцеговини), що мають високий ступінь автономії та чітким етнічним поділом кадрів. Вказана модель, заснована на етнічних квотах, фактично «цементувала» наслідки війни та етнічних чисток (політична система надала привілеї переважним групам босняків, сербів і хорватів та відчужила меншини), створивши громіздку і паралізовану державу, нездатну до ефективного розвитку. Досвід Боснії є застереженням проти створення автономій, які поглиблюють, а не долають міжетнічні розколи [3, с. 17].

Модель поділу влади (консоціативна): Північна Ірландія (Велика Британія). Угода Страсної п'ятниці 1998 року завершила багаторічний кривавий «Тру́бли» – конфлікт між юніоністами (переважно протестантами) та націоналістами (переважно католиками). Вона встановила складну систему автономії, засновану на принципі поділу влади між двома основними громадами: юніоністами та націоналістами. В ній закладено складний механізм автономії за принципом поділу влади (power-sharing): голови уряду («перші міністри») обираються від обох громад, і будь-яке рішення потребує згоди обох сторін. Хоча ця модель зупинила насильство, вона виявилася політично нестабільною, оскільки

уряд може функціонувати лише за згоди обох сторін, що часто призводить до криз та блокування роботи Асамблеї. Показовий приклад того, як автономія може забезпечити мир, але створює довготривалі перешкоди для консолідації та не гарантує ефективного управління без постійного політичного компромісу [4, с. 45].

Світовий досвід дає Україні низку важливих уроків щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, зокрема, неприпустимість «боснійського сценарію». Будь-які моделі, що передбачають створення на території окремих районів, зокрема, Донецької та Луганської областей «ентитетів» з правом вето на загальнодержавні рішення, є прямим шляхом до втрати суверенітету (про що у свій час піднімалось питання під час Мінських домовленостей). Такий підхід не реінтегрує, а «інкорпорує» конфлікт у політичну систему України, роблячи її залежною від волі агресора.

Водночас, модель автономії через призму прав корінного народу є одним з варіантів для деокупованого Криму. Таким варіантом може бути створення культурної автономії корінних народів (найбільш обговорюваним наразі є кримськотатарська територіальна автономія). Такий підхід відповідає Декларації ООН про права корінних народів і дозволяє реалізувати право корінних народів на самовизначення в межах суверенної України. Автономія могла б мати широкі повноваження у сферах культури, освіти, мови.

У свою чергу, як зазначає дослідник Штефан Вольф, інституційна структура автономії має включати механізми гарантування прав представників усіх етнічних груп, що проживають на півострові, аби уникнути нових конфліктів [5, с. 12]. Так, проєкт автономії має гарантувати права всіх етнічних спільнот півострова – уникнути нових конфліктів по лініях народності. Україна вже визнала три корінні народи, підтвердивши їх право на самоврядування, але необхідно розробити інституційний механізм для практичної реалізації цих прав.

При цьому, автономія не є універсальним рішенням, а лише інструментом, ефективність якого залежить від його правового наповнення та політичної волі. Для України критично важливо уникати моделей, що ведуть до етнічної федералізації та паралічу держави, як у Боснії. Натомість, спираючись на успішний досвід захисту прав меншин та корінних народів (Південний Тіроль), Україна може розробити таку модель для Криму, яка відновить історичну справедливість щодо корінних народів та стане запорукою стабільності й процвітання регіону у складі єдиної, демократичної та суверенної держави.

Дослідження питання автономії в Україні є надзвичайно актуальним, проте ускладнюється викликами територіальній цілісності, особливо у контексті Криму. Попри існування законодавчих основ для захисту прав корінних народів, зокрема кримських татар, караїмів та

кримчаків, відсутні дієві механізми реалізації їхніх прав на автономію в межах унітарної держави.

Ключовим правовим орієнтиром у цьому питанні є позиція Конституційного Суду України, яка узгоджується з міжнародним правом, а саме право народів на самовизначення не повинно порушувати територіальну цілісність суверенних держав, що забезпечують представництво інтересів усього населення.

Перспективними напрямками вбачається розробка правових механізмів, які враховують культурну специфіку регіонів, збалансоване розширення повноважень місцевого самоврядування та імплементація міжнародного досвіду. Успішна модель автономії здатна сприяти соціально-економічному розвитку та збереженню культурної спадщини, однак її надмірна політизація несе ризики дестабілізації.

Таким чином, розробка чітко регламентованих моделей автономії, особливо для майбутньої реінтеграції Криму, є стратегічним завданням для забезпечення стабільного розвитку, консолідації суспільства та збереження єдності України.

Список використаних джерел:

1. Lapidoth, R. *Autonomy: Flexible Solutions to Ethnic Conflicts*. United States Institute of Peace Press, 1997, ISBN 1-878379-62-3, 298 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Autonomy.html?id=UJb5mV-yIUC&redir_esc=y (дата звернення: 11.10.2025).

2. Bertus de Villiers: *Power-sharing Options in Complex Societies – Possible Lessons from South Tyrol for Young Democracies on Ways to Protect Ethnic Minorities at a Regional Level*. *Journal on EMI in Europe*. Vol 16, No 1, 2017. P. 1–31.

URL: https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/JEMIE_Datens% C3% A4tze/Jemie-datens% C3% A4tze_2017/De_Villiers.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.10.2025).

3. Bieber, F. (2006). After Dayton, Dayton? The evolution of an unpopular peace. *Ethnopolitics*, 5(1), p. 15–31.

URL: https://kar.kent.ac.uk/8308/1/2006_Bosnia_Ethnopolitics.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

4. McGarry, J., & O’Leary, B. Consociational theory, Northern Ireland’s conflict, and its agreement. Part 1: What consociationalists can learn from Northern Ireland. *Government and Opposition*, 41(1), 2006, p. 43–63. URL: https://www.researchgate.net/publication/227624916_Consociational_Theory_Northern_Ireland's_Conflict_and_its_Agreement_Part_1_What_Consociationalists_Can_Learn_from_Northern_Ireland (дата звернення: 11.10.2025).

5. Wolff, S. The Institutional Structure of Autonomy: A Governance-Based Approach. In: *Autonomy, Self-governance and Conflict Resolution: Innovative approaches to institutional design in divided societies*, 2009,

243 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/242218065_Autonomy_Self-Governance_and_Conflict_Resolution_Innovative_Approaches_to_Institutional_Design_in_Divided_Societies (дата звернення: 11.10.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-19>

Щур Г. О.,

*аспірант кафедри систем штучного інтелекту
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Думин О. Б.,

*кандидат технічних наук, старший викладач
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ МУЛЬТИМОДАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗМІНУВАННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Вступ. Забезпечення надійного виявлення небезпечних об'єктів є критично важливим у багатьох сферах – від автономного транспорту до систем безпеки на виробництві. Традиційні системи розпізнавання, що покладаються лише на один тип датчика (наприклад, стандартну RGB-камеру), часто виявляються недостатньо ефективними за несприятливих умов (погане освітлення, часткові оклюзії, негода) [1]. Ці обмеження зумовлюють необхідність мультимодального аналізу, який поєднує дані з різних типів сенсорів – камер, LiDAR, тепловізорів, тактильних сенсорів тощо – для підвищення достовірності розпізнавання [1].

Процес гуманітарного розмінування територій, забруднених вибухо-небезпечними предметами, є однією з найактуальніших проблем сучасної України [2]. Значна частина деокупованих земель залишається замінованою, що створює серйозну загрозу життю цивільного населення та гальмує післявоєнну відбудову. Використання роботизованих систем у сфері розмінування є перспективним напрямом, адже такі системи дозволяють мінімізувати ризики для саперів, підвищити ефективність очищення територій та прискорити проведення операцій [3].

Актуальність. Нагальна потреба у швидкому й безпечному розмінуванні деокупованих територій України робить актуальним розвиток інтелектуальних систем, здатних аналізувати дані з різних сенсорів.